

Fra Landhuusholdnings- Selskabet.

Om

unge Bønderkarles Oplærelse.

For at forsøge paa, at komme et Skridt nærmere det vigtige Maal, at forbedre Agerdyrkningen for den egentlige Bøndestand, henvendte Selskabets Præsidenter sig i Slutningen af forrige Aar (1819) med følgende allerunderdanigste Forestilling til Hs. Majestæt Kongen:

”Allernaadigste Konge!

I hvor meget der end i lang Tid er virket, for at forbedre Agerbruget i Fædrenelandet, og i hvor umiskjendeligt det end er, at det i de sidste 20 Aar har gjort ei ubetydelige Fremskridt, saa er dog Antallet paa de gode Agerdyrkere, i Forhold til disses talrige Classe, kun lidet.

Naar man seer hen til, at $\frac{1}{10}$ Dele af Landets dyrkelige Jorder ere i en Borgerclasses Hænder, som for det meste fra Ungdommen af maa føre et uvissommeligt Liv; som lever i en bestandig Omgivelse af Folk, der have Fordom mod alt Nyt, som, Skoleunderviisningens Fremskridt nægtet, ikke modtager saa megen Forstandsdannelse, der er tilstækkelig til at vække Sands for noget bedre; som tildeels savner Erne til at gjøre det første Udlæg, for at forandre en gammel Driftsmande — saa er Langsomheden af Forbedringerne aldeles ikke paanfaldende.

Da der nu dog kun kan være een Stemme om Vigtigheden af, at Jorden giver rigere Afgrøder, at mere og bedre Qvæg kan holdes, for derved at forøge Productionen, og saaledes efterhaanden at tilveiebringe en større og lykkeligere Folkemængde, saa maa mange og forskjellige Midler anvendes.

Landets faderlige Regjering har dertil virket ad mange Veie; velsindede Godseiere have arbeidet til samme Maal; mange Landebyepræster, der, ved den Tillid Menighederne have og bør have til dem som Guds Ords Tjenere, kunne virke kraftigen paa Bondestanden, have baade ved Exempel og Veiledning udjaaet mangt et Edekornt, der bar riig Frukt; ogsaa vort lidet Samfund, det tør vi vel uden Ubefædnehed sige, har ikke været forgjeves.

Det, som Bondestanden i de fleste Egne høiligt savner, og som har fremkaldet den almindelige Klage over Bønskeligheden, især for de paa Landet ansatte Embedsmænd, med at faae dygtige ja blot taalelige Nolskarle, er praktisk Kundskab til den bedre Dyrkning, til bedre Qvægpleie, til Brugen af de bedre Redskaber, hvorved Tid og Kræfter spares.

For at afhjælpe dette Savn, har man foreslaaet at indrette Exempel- eller Monstergaarde; men denne Indretning kræver et ikke ubetydeligt Capitalforstød, og dens Held beroer paa et lykkeligt Valg af Bestyrer.

Deres Majestæt gav Landhuusholdningssekskabet for 2 Aar siden en Commission, som har hørt til de behageligste, det har havt at udføre. Det var nemlig, da Deres Majestæt allernaadigst befalede Sekskabet, at sørge for tre unge islandste Bønderfønners Dannelsse. Behagelig var denne Commission baade i og for sig, og fordi Deres Majestæt betroede Sekskabet den; og behagelig har den været, fordi de tre unge Mennesker, som paa vor Opfordring ere hidsendte, ere udmærket lærvillige, opvakte og elskværdige, og ville vist, om Forsynet sparer dem Liv og Helbred, stifte meget Gavn i den Kreds, hvori de komme til at virke paa deres ærbørdige Klippe, og velsigne den Konge, der lod dem komme til Danmark, for at skaffe sig nyttige Kundskaber og Færdigheder.

Denne allernaadigste Foranstaltning for Island har vakt den Idee hos os om, paa en noget lignende, men langt mindre bekostelig Maade, at virke til den danske Bønderstands Dannelsse, uden Oprettelse af nogen egentlig Konstergaard.

Dette kunde skee, naar der, under Sekskabets Bestyrelse, valgtes nogle — for det første til et Forsøg kun 10 — slette Gaardmændsfønner af retfærdige, om ei af de meest velhavende, dog ei fattige Forældre, for i 3 Aar at sættes i Lære hos indsigtsfulde Landmænd, for, fremfor alt at gjøre sig noie bekendte med Brakfrugtavl, Commercielsfodring og Brugen af engelske Plove. For at be-

nytte denne Læretid, skulde de ikke i alle 3 Aar op-
holde sig paa eet Sted; i det sidste Aar maatte de
anbringes saa meget mueligt i Nærheden af Ho-
vedstaden, for at kjendes af Selskabet, og være
under Dettets umiddelbare Opsyn; om Vinteren
maatte de tilholdes, deels at øve sig i at læse og
forstaae almeennyttige oeconomiske Skrifter i Mo-
dersmaalet, deels at forfærdige Agerdykningsred-
skaber især Plove, at tilbugge og sammensætte en
god Vogn &c. En nsigtig Plan for deres Dan-
nelse vilde, hvis Forslaget lader sig realisere, vorde
udarbejdet efter Overenskomst med de Mand,
hos hvem man vilde anbringe dem.

Selskabets Opsyn med dem maatte, i Analo-
gie med andre Lovbestemmelser, ophøre, naar de
havde fyldt det 28de Aar.

Men, Deres Majestæt! Sagen er nye, og i
hvor nyttig den i dens Udførelse end kunde vorde,
vil Forslaget ingen Indgang finde hos Bønderne,
naar det ei strax medfører nogen siebliffelig Fordeel:
Lærlingenes Fritagelse for Værnepligt, ikke blot i
deres Læreaar, men saalænge de for Selskabet be-
piste, at de gjorde sig værdige til denne Kongelige
Raade, ved, som Uvlskarle, enten hos deres For-
ældre, eller for egen Regning, at drive et forbed-
ret Uvlsbrug.

Da denne allernaadigste Begunstigelse er bliff
adskillige Industriegrene, da Bønderkarle, som op-

tages i Skolelærerseminarierne, eller som indkomme paa Veterinairstolen, fritages for Krigstjeneste, saa vove vi at haabe, at Deres Majestæt vil finde den her nævnte Gjensstand ikke mindre vigtig.

Vi have kun omtalt Gaardmands Sønner, deels fordi det er rimeligst, at disse snarest kunne komme i Stand til at virke for dem selv, og derved danne andre duelige Karle, og opvække Sands for et bedre Agerbrug; deels fordi de i deres Læreaar maatte være i Stand til at kunne arbejde uden Løn, for den blotte Kost, ja vel endog for mindre.

Det vilde være glædeligt for os, og vist gavnligt for Fædrelandet, om Forslaget kunde udvides til flittige, lærvillige unge Karle af Huusmandsklassen; men dertil vilde aarligen behøves nogle Hundrede Rigsbankdaler, for at skaffe dem de Fornødenheder, de ei selv kunde forskaffe sig ved deres Arbeide i Læretiden. Da det imidlertid var muligt at en saadan Understøttelse var at tilveiebringe, saa synes de ei at burde udelukkes.

I Tillid til Deres Majestæts landsfaderlige Mildhed, vove vi saaledes i dybeste Underdanighed at anbefale: at de 10 Bønderkarle, helst Gaardmandsønner, som af Landhuusholdningsselskabet vælges til at dannes til fortrinlig duelige Agerdyrkere, maatte fritages for Krigstjeneste, saalæn-

ge dem fra Selskabet meddeles Vidnesbyrd om, at de opfyldte de af dem i denne Anledning indgangne Forpligtelser.

I det Kongelige Landhuusholdnings-
selskab den 24de Decbr. 1819.

Collin. N. S. Ørsted. Drewsen."

Selskabet modtog derpaa under 1ste Martii et allerhøieste Rescript saaledes lydende:

"Vi vilke herved allernaadigst tillade, at et Antal af i det høieste 10 Reserver, som af Landhuusholdnings-selskabet vælges for at dannes til fortrinlig duelige Agerdyrkere, maae i Fredstider og indtil videre fritages for at udskrives til Krigstjeneste ved den staaende Hær, under følgende Betingelser:

- 1) at dertil vælges Reserver under 21 Aar og saavidt muligt Gaardmands Sønner, samt af Landets forskjellige Amter.
- 2) at de antages paa det Vilkaar, at saafremt de forandre deres Stilling inden de af Landhuusholdnings-selskabet eller af de Mænd, samme dertil bestikker, maatte erkiendes udlærte, bør de forlods udskrives til Tjeneste ved den staaende Hær, forsaavidt de ere under 26 Aar efter Lægdsruksen, og til Forstærkningsbataillonerne, naar de have fyldt denne Alder.

- 3) at de, som, med Attest fra Landhuusholdningssekskabet for Sessionen godtgjøre, at de have udlært, skulle være aldeles frie for Tjeneste ved de første Batailloner, men ikke ved Forstærkningsbataillonerne, hvorved de iøvrigt behandles efter deres huuslige Stillinger.
- 4) at Landhuusholdningssekskabet maae aarlig inden Julii Maaned til Generalkrigscommissairen i Danmark skriftligen opgive saavel de Reserver, som i det løbende Aar ere antagne, som den Forandring, der maatte have fundet Sted iblandt de allerede i Lære antagne."

Og i Følge deraf er igjennem Statstidenden skeet den fornødne Opfordring, at de Karle, som attraae at tage Deel i dette Gode, kunne melde sig hos Sekskabet, med skriftlige Begjæringer, hvoraf kan sees Ansøgerens Navn, Alder og hvor han hidtil har tjent, samt hans Forældres Alder og oekonomiske Forfatning. De Ansøgende maa tydeligen kunne læse og skrive, være udmærket lærvillige, sædelige og arbejdsføre. Hvilket alt med Attester maa bevises. De maa, enten ved egen eller andres Hjælp kunne tjene i 3 Aar uden Lon. Hos de Mænd, hvor de efter Sekskabets Koronstatning og under dets Bestyrelse, blive satte i Lære og Arbejde ville de werde behandlede saaledes, som gode Tjenestepende fortjene. De Karle, som vise usædelig Opførsel, eller Mangel paa stadig Flid

og Nemme, blive afstedigede, og andre i deres Sted antagne.

Mærkeligt er det, at kort efterat Selskabet havde indgivet sit Forslag til Kongen, indkom til Det Forslag fra 2de bekiendte, fortrinlige Agerdyrkere i Jylland om en lignende Plans Jærksættelse.

Det ene var af 21de Januar 1820 fra Hr. Sognepræst J. B. Krarup i Veirum. Han tilbyder sig at modtage to unge flinke Bønderkarle, for i det første og tredie Aar hos ham, og i det andet Aar hos andre kyndige Landmænd, at erholde den Underviisning og Dannelse, hvorved de kunde vorde duelige og driftige Aalsbrugere.

Det andet var fra Hr. Dalgas, som paa sin Gaard, Aldebertsminde ved Veile, vilde anlagge et Agerdyrknings-Institut for unge Bønder fra Randers, Aarhus og Veile Amter. Han vilde paa tage sig at tage 6 Karle i Lære, og i tre Aar meddele dem Underviisning om Qvægets rigtige Behandling, om Agerbrug og Havenæsen.

Da Selskabet lover sig kraftig Medvirkning til sit Niemeeds Opnaaelse af disse hæderlige Mænd, saa have deres Forslag været Selskabet særdeles velkomne.

Et Brev til Udgiveren indeholdende Bevis for at Hveden kan i meer end 20 Aar beholde Evne til at spire.

Ved en Hændelse har jeg gjort en Erfaring, som jeg tillader mig at meddele deres Velbyrdighed, i den Forvenning, at den vil være ligesaa interessant for Dem, som den har været det for mig. For kort Tid siden afrog jeg et Halmtag, der, efter bekjendte Mænds Vidnesbyrd, i det mindste var over 22 Aar gammelt. Ved at eftersee Halmen, fandt jeg adskillige fyldte Hvedevipper, og da jeg udtog Kjerneerne, forekom disse mig friske og funde.

Jeg besluttede derfor at prøve om de kunde groe. Efterat have lagt dem i Blød i 3 Dage, plantede jeg 70 Hvedekorn, og allerede den 5te Dag vare 10 af dem opkomne. I de to Dage, som jeg endnu kunde opholde mig paa Gaarden, groede de saa frodig, som om det havde været Hvede af Aarets Afgrøde. Om flere siden ere opkomne, fik jeg, formedelst min bestemte Reise hertil, ikke at vide. Da Taget vendte mod Wesien, hvorfra Regn og Storm, saa nær Stranden ofte er alvorlig, og da det i det mindste i de sidste 8 à 10 Aar har været tyndt, saa var det mig høist paafaldende, at Hveden i over 20 Aar har kunnet bevare sin Spirekraft, skjøndt jeg vel begriber, at

den Omstændighed, at den har siddet i sit eget Huns, har bidraget til at conservere den. I flere Aar har jeg saae siorgammel Hvede, fordi jeg derved var mere Herre over min Saaetid, end om jeg først skulde afvente Høst og Erntning, — en Fordeel der ikke er uvigtig, naar man har siede Jorder, og det falder i et vaadt Efteraar; og jeg har stedse fundet mig vel derved *).

Ved at henlægge den tørstne Hvede i sine Kæber under et Halmtag indtil den skulde bruges, har jeg troet at conservere den bedst. Mange Landmænd frygte dog for at saae siorgammel Hvede, skjøndt de erkjende Nyttens af at have Saaesæden strax ved Haanden, naar Jorden og Veirliget er beqvemt for Udsaaningen. Skulde hiin tilfældige Erfaring ikke kunne give mere Tillid til gammel Hvede?

Er det grundet, hvad man i Holsteen almindeligst troer, at nemlig gammel Hvede er frie for Brand, da var det vel at ønske, at man foretrak den til Saaesæd, fremfor nye Hvede. Jeg kan herom intet sige, da jeg ligesaalet har havt Brand i nye, som i gammel Hvede; men at alligevel Funs Valget af Saaesæden deri er Skyld, troer jeg mig overbevist om.

*) Den samme Erfaring har jeg ogsaa havt.
ll dg.

Fremfærdigt i Landvæsenet i Amerika.

(af Bladet *America*, dargestøllt dorch sich selbst 1820
No. 20.)

I.

Staten Nye York har besluttet, i 2 Mar at anvende aarlig 10,000 Rdlr., for at befordre Landvæsenet og huuslige Manufacturer. Denne Sum skal forholdsmæssig fordeles iblandt Statens forskjellige Grevskaber.

Et eller to Grevskaber tilsammentagne skulle danne et oconomisk Selskab. Dets Medlemmer skulle alle være practiske Landmænd. Selskabet udsætter aarlig Præmier, for hensigtsmæssige Opfindelser og Forbedringer til Landvæsenets og den huuslige Industries Bedste. Naar et saadant Selskabs Medlemmer subscribere for en vis Sum til Opnaaelsen af Selskabets Hiemed, saa vil Statens Hovedselskab, som har sit Sæde i Albany, forskyde den subscriberede Sum. 1000 Rdlr. ere for hvert Mar anviste til Anskaffelsen af nyt Sædekorn og Redskaber for de forskjellige Selskaber. Alle Selskabernes Præsidentere saules eengang aarlig paa Raadhuset i Albany, for at meddele hverandre Resultaterne af deres Forsøg og Erfaringer. Det Vigtigste bekjendtgjøres ved et Bind oekonomiske Afhandlinger, eller gjennem Avisen.

2.

Forstanderen for det oekonomiske Selskab i Massachusetts udsatte Præmier for de bedste Frembringelser i Landbruget og i de oekonomiske Kunster, hvoraf vi nævne nogle.

For den bedste Tyr, opfødt i Landet, over 1 Aar gammel 40 Dollars

For den bedste Tyrkalv, fra 5 til 12

Maaneder gammel 15 —

For den bedste 3 aarige Koe 40 —

For den stærkest fedede Oxe 50 —

For det bedste Par Arbeidsøxer 30 —

For den bedste fra Udlandet indførte

Tyr 100 —

For den bedste indførte Malfekoe 75 —

Ogsaa bleve Præmier udsatte for de bedste Faar, Sviin og Grise ic.

For den der dyrker det største Quantum

Hvede paa en Acre 40 —

Ligeledes ere Præmier udsatte for den, der paa en Acre dyrker den største Mængde Gulerødder, Kartoffer, Koler; for den, der indfører en nye fortrinlig Græsart, samt for den, der avler det største Quantum af en Væxt, som er tjenlig til Vinterfodring for Creature ic.

Der blev ogsaa udsat Præmier for de bedste Lærskemaskiner, Plove og andre Maskiner, som kunne lette de oekonomiske Arbeider; for alle Forter Bævnng af Uld, Bomuld og Hørgarn. End-

videre for det bedste Smør, den bedste Ost, det bedste Sølvelæder og Kalvelæder.

3.

Nærved Boston blev opfodt et Sviin, der tilhorte Hr. Atlas, og veiede 1,105 Pd. I eet Aar tiltog det 510 Pd. Dets Længde var 8 Fod og dets Tykkelse omkring Bugen $7\frac{1}{2}$ Fod. Det blev endnu ikke slagtet, fordi dets Eier vil fodre det saalange indtil det bliver det største Sviin i de forenede Stater.